

DOI: 10.25140/2411-5215-2021-3(27)-110-122

УДК 334.722:351.82(477)

JEL Classification: M21; M48

Дмитро Пілевич

кандидат економічних наук

Університет державної фіскальної служби України (Ірпінь, Україна)

E-mail: dmutrostan@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9442-0262>**ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ**

У статті здійснено ґрунтовний аналіз щодо сутності та критеріїв визначення суб'єктів господарювання згідно із законодавством України. Наведено трактування поняття «мале підприємство» та «малий бізнес» різними вченими. Розкрито сутність державної підтримки малого бізнесу та наведено аргументи щодо її необхідності в межах економічного та соціального стимулу. Також розкрито умови деяких програм щодо підтримки розвитку малого підприємництва в Україні на сьогодні.

Ключові слова: *мале підприємство; суб'єкт малого підприємництва; державна підтримка; малий бізнес; економічний та соціальний стимул державної підтримки.*

Рис.: 3. Табл.: 3. Бібл.: 32.

Постановка проблеми. Малий бізнес сьогодні виступає своєрідним стимулятором розвитку фінансово-економічної системи країни та є важливою складовою господарської системи. Це пояснюється великою часткою зайнятості населення саме в цьому секторі (81,5 %), постійно зростаючою кількістю таких підприємств, а також їхньою часткою у формуванні доданої вартості (64 %) та податкових надходжень (37 %) [17]. Незважаючи на це, такі підприємства при здійсненні своєї діяльності стикаються з багатьма труднощами та проблемами, які змушені вирішувати самостійно без належної підтримки з боку держави. Оскільки малий бізнес виконує важливу роль у господарському розвитку країни, державна підтримка таких підприємств дуже необхідна. Особливо актуальним це питання постає в сьогоdnішніх реаліях соціально-економічного розвитку країни, коли доводиться вести бізнес в умовах пандемії коронавірусу, що виводить на перший план не прибутковість, а виживання підприємств малого бізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемні питання щодо розвитку малого бізнесу в частині економічних, нормативно-правових та інституційних умов, а також підтримки його діяльності з боку держави досліджували такі вітчизняні вчені: Ю. Авксентьева, А. Безус, З. Варналій, Н. Галан, О. Ганенко, В. Герасимчук, М. Казим, І. Матюшко, Ю. Ольвінська, О. Лазовський, В. Папп, О. Попело, Н. Поповенко, А. Попський, К. Шафранова та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри численні наукові результати, які були розкриті багатьма науковцями, актуальним залишаються питання аналізу та розкриття сутності стану державної підтримки малого бізнесу в умовах загострення соціально-політичної кризи, курсу на євроінтеграцію та її ролі та значення з урахуванням пандемії, спричиненої COVID-19.

Мета статті. Головною метою дослідження є розкриття особливостей функціонування підприємств малого бізнесу в Україні та характеристика основних програм їх державної підтримки.

Виклад основного матеріалу. В Україні діяльність суб'єктів малого підприємництва базується на Конституції України та регулюється відповідними нормативно-правовими документами, основними з яких є: Господарський, Цивільний, Податковий кодекси, Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» та іншими законодавчими актами.

У Господарському кодексі України (ст. 55) класифікують суб'єктів господарювання залежно від кількості працюючих та річного доходу на: суб'єктів малого (зокрема мікро) середнього та великого підприємництва [10].

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Порядок та критерії визначення суб'єктів господарювання, які належать до мікропідприємництва та малого підприємства, наведено на рис. 1.

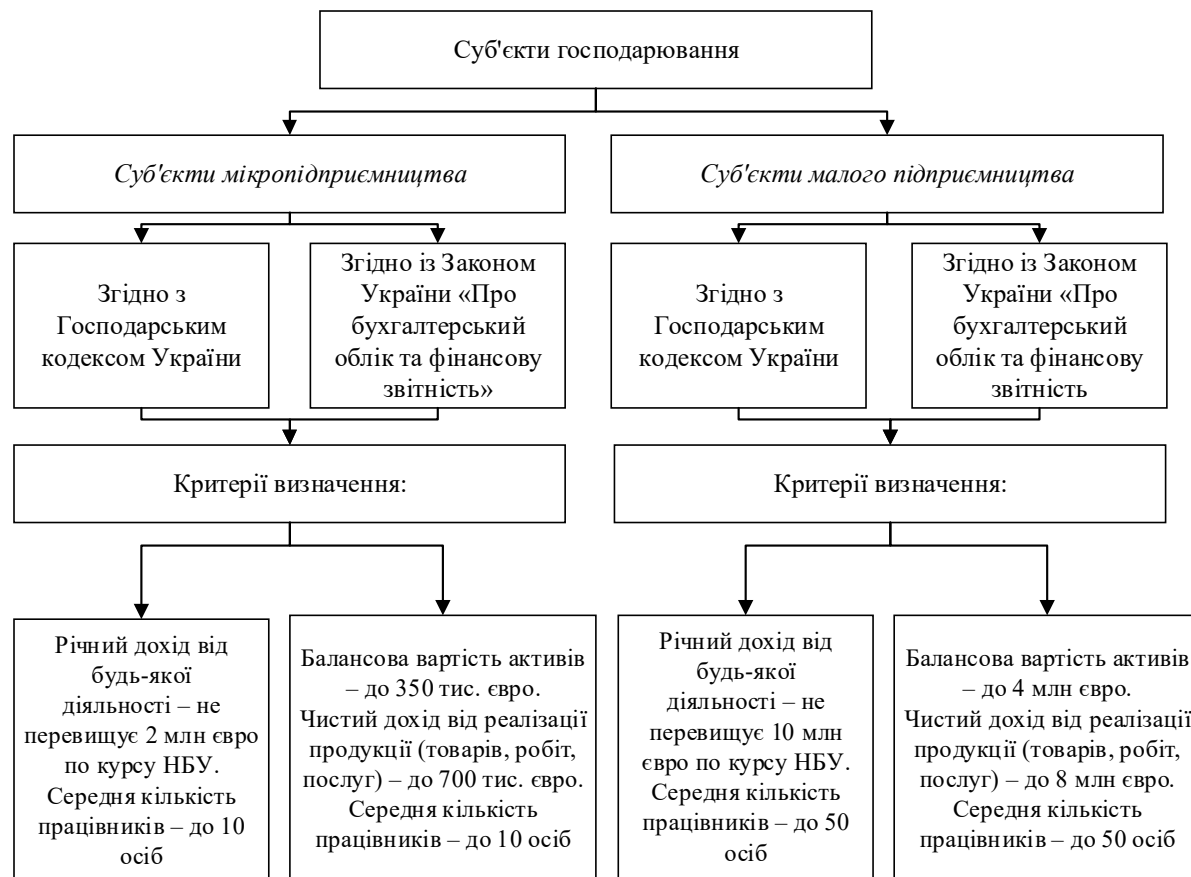

Рис. 1. Критерії визначення суб'єктів господарювання за кількісними параметрами та масштабом діяльності відповідно до чинного законодавства

Джерело: побудовано автором на основі [10; 16; 21].

У наукових дослідженнях при визначенні дефініції «мале підприємство» часто трапляється і споріднене поняття «малий бізнес». Термін «мале підприємство» досить часто замінюють на поняття «малий бізнес», оскільки в цих поняттях практично немає серйозної різниці, вважається, що більш слушно використовувати поняття «мале підприємство» з юридичного аспекту і таке поняття можна зустріти виключно в нормативно-правових документах [9; 21], а «малий бізнес» – більш економічний термін і використовується переважно у зв'язку з економічним розвитком регіону чи держави.

У зарубіжних практиках, наприклад, країнах Західної Європи та Японії, більшого поширення дістала дефініція «мале та середнє підприємство», у Франції взагалі вживається аббревіатура «PME» (petites et moyennes entreprises), у Німеччині – не поділяються підприємства на малі та середні, тому при визначенні підприємства вживається єдине поняття «mittelstand» (середній прошарок). В Україні на законодавчому рівні не визначено саме категорію «малий бізнес» [16].

На думку Л. Васильєва, «малий бізнес – це не просто частина або сектор національної економіки, який можна статистично виділити в показниках чисельності зайнятих, в обсязі товарообороту, кількості основного капіталу тощо. Це – економічний сегмент, якому притаманні принципово нові якісні характеристики, а саме: об'єднання в одній особі власника та підприємця, спрямованість на інновації, спрощені комунікативна та інформаційна системи» [6; 7]. У свою чергу, Г. Козаченко дає таке визначення: «малий бізнес як

будь-яку діяльність малих підприємств та окремих громадян (фізичних осіб), що не суперечить закону й спрямована на отримання прибутку» [15]. При цьому З. Варналій розмежовує поняття «малий бізнес» та «мале підприємництво» лише за якісним складником, надаючи малому підприємництву більший ступінь ризику та інноваційності [4].

Отже, аналіз визначених підходів засвідчує, що немає єдиної думки щодо визначення понять «малий бізнес» та «мале підприємництво». Нині в економічній літературі є три підходи щодо визначення цих категорій. Згідно з першим підходом поняття «малий бізнес» є ширшим за поняття «мале підприємництво», оскільки ці відносини стосуються не лише підприємців, а всіх учасників ринкової економіки. Відповідно до другого підходу, поняття «мале підприємництво» є ширшим за свою сутність, ніж малий бізнес, пояснюючи це тим, що бізнес може охоплювати лише одну сферу торгівлі, а підприємство включає в себе виробництво та обіг. Такий підхід є дуже поширеним. Третій підхід визначає ці поняття як однакові, синонімічні, проте і не тотожні. Такий підхід сьогодні є доволі поширеним як у вітчизняній, так і закордонній науці, оскільки науковці визнають, що еквівалентом терміна «бізнес» є термін «підприємництво» [6; 13; 14; 15].

Отже, підводячи підсумки, ми поділяємо кожний погляд, що нині є в наукових дослідженнях, та погоджуємося з тим, що поняття «мале підприємства» та «малий бізнес» не є тотожними, однак перебувають у тісному взаємозв'язку.

Наявність у країні суб'єктів малого бізнесу є ключовим фактором для розвитку економічних відносин, оскільки такі підприємства мають здатність до швидкого адаптування до зовнішніх змін, перетворюючись у джерело інноваційного зростання.

В Україні частка суб'єктів малого підприємства в загальній кількості суб'єктів господарювання становить близько 99 %. За статистичними даними, у 2020 році в Україні налічувалося 512 суб'єктів великого підприємства, суб'єктів середнього підприємства налічувалося 17 946 од. (або 0,9 % від загальної кількості суб'єктів) решта – суб'єкти малого та мікропідприємства, з них 1,95 млн суб'єктів малого підприємства, у тому числі 1,89 млн од. – суб'єкти мікропідприємства, з яких 1,59 млн фізичні особи-підприємці (або 99,1 % від загальної кількості суб'єктів господарювання). Переважну частину малих підприємств становлять мікропідприємства (частка мікропідприємств у загальній сумі малих підприємств становила у 2020 р. 96,2 %; аналогічно переважну частину суб'єктів малого підприємства – фізичних осіб становили суб'єкти мікропідприємства – 99,5 %). У 2020 році кількість суб'єктів малого підприємства скоротилась на 206,88 тис. од., або на 10 % порівняно з 2010 роком [12].

Взагалі тенденції до зменшення суб'єктів малого підприємства починаються з 2011 року і відбуваються по теперішній час. Найбільший показник щодо зменшення кількості був у 2012 році, а далі поступово кількість таких суб'єктів збільшувалася. Більш детальна інформація наведена в табл. 1.

Як уже зазначалося, малий бізнес є рушійною силою для розвитку будь-яких економічних відносин, саме за таких обставин дуже важливою є підтримка з боку держави, особливо в кризових ситуаціях, оскільки це дозволить покращити економічну ситуацію як в окремих регіонах, так і в країні загалом. У нашій країні становлення впливу державного регулювання та підтримки суб'єктів малого підприємства є недостатнім.

Таблиця 1

Динаміка кількості діючих суб'єктів малого підприємництва, включаючи і мікропідприємництва за 2010-2020 рр., од.

Рік	Суб'єкти малого підприємництва, од.	у % до загального показника суб'єктів господарювання	з них суб'єкти мікропідприємництва, од.	у % до загального показника суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності	суб'єкти малого підприємництва, од.	у % до загального показника фізичних осіб-підприємців	з них суб'єкти мікропідприємництва, од.	у % до загального показника фізичних осіб-підприємців
2010	2161999	99,0	2093688	95,9	1804758	100,0	1793243	99,3
2011	1679902	98,7	1608819	94,5	1325619	100,0	1313004	99,0
2012	1578878	98,7	1510776	94,4	1234830	100,0	1224315	99,1
2013	1702201	98,9	1637180	95,1	1328392	100,0	1318703	99,2
2014	1915046	99,1	1859887	96,3	1590448	100,0	1580965	99,4
2015	1958385	99,2	1910830	96,8	1630571	100,0	1626589	99,7
2016	1850034	99,2	1800736	96,5	1558880	100,0	1553041	99,6
2017	1789406	99,1	1737082	96,2	1466486	100,0	1458980	99,5
2018	1822671	99,1	1764737	95,9	1483297	100,0	1471965	99,2
2019	1922978	99,1	1864013	96,0	1560650	100,0	1550633	99,3
2020	1955119	99,1	1898902	96,2	1599411	100,0	1591031	99,5

Джерело: побудовано автором на основі [12].

У процесі дослідження сутності державної підтримки малого бізнесу, спочатку доцільно навести кілька визначень зазначеної дефініції. Словник з економічної теорії вказує, що «державна підтримка здійснюється у всіх країнах, переслідує мету володіння достатньо ефективним сектором виробництва сировини та продовольства, соціальну стабільність на селі та екологічну безпеку» [27]. У свою чергу, З. Варналій розглядає державну підтримку як «сукупність (комплекс) пріоритетних підходів і рішень, які визначають основні напрями і форми правового, економічного та організаційного сприяння розвитку підприємництва з урахуванням інтересів держави та суб'єктів господарювання» [5]. Тобто, з одного боку, державна підтримка – це певним чином сформована нормативно-правова база щодо регулювання діяльності суб'єктів господарювання, а також наявність економічних та організаційних засад становлення і розвитку підприємства, а з іншого – це певні стимули, використання різних видів ресурсів, які залучаються у сферу підприємництва на певних умовах (пільгових або безоплатно).

Отже, у межах цієї статті ми будемо розглядати державну підтримку малого підприємства як сукупність заходів держави, які спрямовані на підтримку стабільного розвитку суб'єктів малого бізнесу та стимулювання їхньої діяльності.

Основи здійснення державної підтримки в Україні закладені в Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [22], який визначає правові та економічні засади державної політики у сфері підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва. Згідно з цим Законом метою державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні є:

- 1) створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва;
- 2) забезпечення розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва з метою формування конкурентного середовища та підвищення рівня їхньої конкурентоспроможності;
- 3) стимулювання інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 4) сприяння провадженню суб'єктами малого і середнього підприємництва діяльності щодо просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки;
- 5) забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян [9; 22].

Державна підтримка малого бізнесу в Україні базується на таких принципах: ефективності, доступності, забезпечення, відкритості, прозорості та ін. Серед основних напрямів державної підтримки малого бізнесу в Україні можна виділити такі [22]:

- спрощена процедура ведення обліку та оподаткування;
- залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм;
- створення розгалуженої інфраструктури підтримки розвитку малого підприємництва;
- спрощення процедури щодо отримання необхідних документів для функціонування малого підприємництва та ін.

Попри те, що досить багато дослідників виражають прихильність та доцільність державної підтримки розвитку малого підприємництва, проте є також і ті, хто вважають такий стан речей недоцільним (рис. 2).

Як видно з рис. 2, аргументи «за» та «проти» стосовно державної підтримки доволі вагомі. Багато вітчизняних дослідників, спираючись на досвід провідних країн світу, визнають та доводять необхідність державної підтримки розвитку малого підприємництва. Серед вітчизняних вчених, які є прихильниками проведення політики державної підтримки малого підприємництва, можна назвати О. Попело [18], Н. Поповенко, О. Ганенко [19], А. Безус та К. Шафранова [1].

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

На нашу думку, для проведення державної підтримки розвитку малого підприємництва необхідно підходити виважено, з врахуванням фінансового становища держави та всебічно оцінювати доцільність такої підтримки.

Рис. 2. Аргументи, щодо необхідності державної підтримки малого підприємництва
Джерело: згруповано автором на основі [3; 8; 28].

Згідно зі Стратегією розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [29] були визначені стратегічні напрями державного регулювання малого бізнесу, головним пріоритетом є надання державної підтримки малому та середньому підприємству, з врахуванням внутрішнього та зовнішнього середовища, що склалося в країні.

Дослідивши основні напрями реформ, які останнім часом впроваджуються в нашій країні, за рейтингом «Doing Business», у 2020 р. Україна була на 64-му місці серед 190 країн світу за підсумками дослідження реформ за різними показниками. Якщо говорити, про індикатори, які стосуються стану та розвитку малого бізнесу, то Україна має такі результати: отримання кредитів – 32-е місце, сплата податків – 54-е, створення підприємств – 56-е, виконання контрактів – 57-е, реєстрація власності – 63-є, захист мінотарних інвесторів – 72-е, міжнародна торгівля – 78-е. Незважаючи на те, що ці дані є кращими за попередні роки, вони є не задовільними та не відповідають потребам розвитку малого бізнесу. Якщо порівнювати Україну з низкою пострадянських країн, то за цим же рейтингом Литва посідає 11-е місце, Естонія – 18-е, Латвія – 19-е, Казахстан – 25-е, Російська Федерація – 28-е, Молдова – 48-е, Білорусь – 49-е [30; 31].

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

За показником легкості ведення бізнесу Україна у 2019 році мала – 69,1, а у 2020 р. – 70,2 зі 100 можливих. Основні зміни рейтингу України за показником легкості ведення бізнесу за окремими індикаторами наведено на рис. 3.

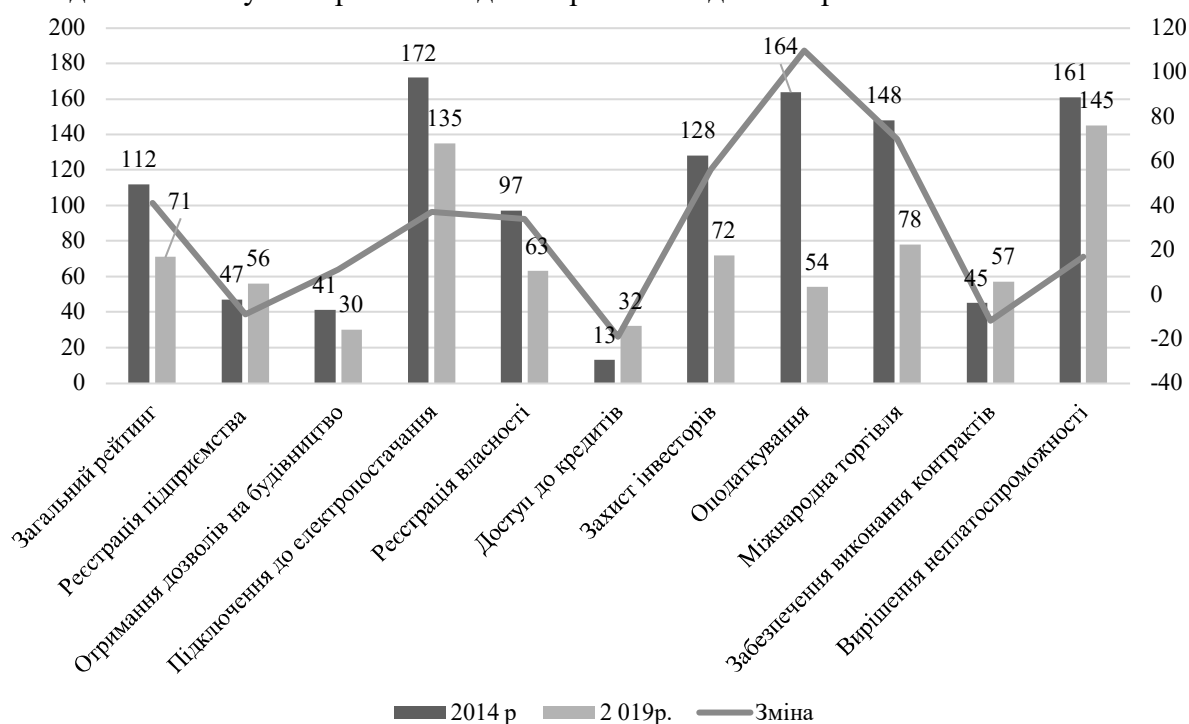

Рис. 3. Індикатори зміни показників легкості ведення бізнесу України за 2014-2019 рр.

Примітка. За даними рейтингу Doing Business, чим менше значення конкретного показника, тим вищий рейтинг.

Джерело: [31].

Дані рис. 3 свідчать, що низькі показники є за такими критеріями, як доступ до кредитів, вирішення питань неплатоспроможності, участі в міжнародній торгівлі. Таким чином, від покращення державного регулювання розвитку малого бізнесу в Україні буде залежати і загальний економічний розвиток і збільшення індикаторів легкості ведення бізнесу.

На сьогодні ключовими державними інституціями, які здійснюють підтримку малого бізнесу, є: Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Міністерство економіки України; інші ключові міністерства та відомства, що впливають на розвиток МСП; Державна регуляторна служба України; Український фонд підтримки підприємництва; Український державний фонд підтримки фермерських господарств; місцеві державні адміністрації; та інші установи, такі як державна небанківська фінансово-кредитна установа «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу» [11].

У межах цієї статі розглянемо більш детально основні напрями роботи Фонду розвитку підприємства. Починаючи з 2017 року фонд активно впроваджує програму з підтримки інвестицій малих підприємств, фінансування якої відбувається урядом Німеччини через KfW та Євросоюз у межах ініціативи EU4Business.

Станом на 1 січня 2021 року було за ініціативою фонду було створено понад 2 тис. нових робочих місць, реалізовано інвестиційних проєктів на суму більше ніж 1,2 млрд грн та надано фінансової підтримки 375 підприємцям України [2]. Така ініціатива є важлива для малих підприємств України, які більше за всіх постраждали від обмежень, які були запроваджені урядом унаслідок пандемії COVID-19. Про це свідчать статистичні дані, щодо одержання прибутку малими підприємства протягом 2020 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Чистий прибуток (збиток) малих підприємств

Рік	Усього чистий прибуток (збиток), тис. грн	Малі підприємства	
		Чистий прибуток (збиток), тис. грн	% підприємств, які одержали прибуток, у % до загальної кількості підприємств
2010	13 906 129,70	-19 661 443,10	57,00
2011	67 797 898,90	-10 593 564,30	63,50
2012	35 067 276,80	-14 748 310,90	63,00
2013	-22 839 743,60	-29 420 914,20	65,00
2014	-590 066 944,50	-179 297 518,80	65,70
2015	-373 516 013,20	-118 194 421,90	73,50
2016	29 705 020,10	-32 206 794,20	72,80
2017	168 752 792,70	-20 971 864,00	72,30
2018	288 305 468,10	31 868 636,70	73,70
2019	523 779 001,50	89 449 378,40	73,30
2020	68 054 905,50	-25 529 406,10	70,70

Примітка. Без урахування результатів діяльності банків. За 2014-2020 рр. без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: побудовано автором з використанням [12].

Виходячи з табл. 2, можна стверджувати, що 2020 рік був невдалим для підприємств малого бізнесу, оскільки фінансовий результат від їхньої діяльності був незадовільним, тобто підприємства отримали збиток. Такий фінансовий стан зумовлений наслідками пандемії щодо дотримання карантинних обмежень у своїй діяльності. Саме тому за таким обставин дуже важлива підтримка з боку держави.

Так, в Україні існує декілька програм з підтримки малого бізнесу, які пропонує Фонд підтримки підприємництва разом із партнерами, а саме:

– державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», передбачає спрощення доступу суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва до банківського, сприяння запобіганню виникнення та поширення, локалізації та ліквідації спалахів, епідемій та пандемій коронавірусної хвороби (COVID-19) в Україні, а також сприяння запобіганню та подоланню їхніх наслідків та рефінансування існуючої заборгованості за кредитами таких підприємств у банках України. Максимальна сума, яку підприємство може отримати в банках-партнерах такої програми, становить 3 млн грн [24];

– програма мікрокредитування, що дозволяє одержати фінансування інвестиційних проєктів та поповнення обігового капіталу мікропідприємництва та малого підприємництва, які здійснюють свою господарську діяльність у дозволених для кредитування галузях, які визначені цією програмою, при цьому максимальна сума отриманого кредиту становить 250 тис. євро [25];

– програма «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%», ця програма направлена на придбання та/або модернізацію основних засобів ММСП, за винятком придбання транспортних засобів (крім тих, що будуть використовуватись у комерційних та виробничих цілях); придбання нежитлової нерухомості з метою здійснення господарської діяльності, без права передачі такої нерухомості в платне або безоплатне користування третім особам, шляхом укладання договору фінансового лізингу [23].

Крім того, у нашій країні існують і інші програми допомоги малому підприємству, детальна інформація щодо програм та які з фінансових установ їх надають наведена в таблиці 3.

Таблиця 3

Програми підтримки малого бізнесу, які реалізуються в Україні

№ з/п	Назва програми	Основні пріоритети програми
1	Програма «DCFTA Initiative East Guarantees Window»	У межах цієї програми доступні позики: – для забезпечення кредитних гарантій (сума до 5 млн євро); – для мікрофінансування: позики до 25 000 євро. Цільовою групою є: – малі та середні підприємства (МСП), які планують інвестувати в сучасні та інноваційні технології; – мікропідприємства, де працює менше ніж 10 співробітників; – МСП агропродовольчого сектору. Партнером цієї програми є АТ «УКРСИББАНК»
2	Програма «Механізм фінансування МСП – Етап II»	Умовами програми передбачено можливість отримання суб'єктами МСП позики у розмірі до 110 000 євро. Програма реалізується ЄС у межах ініціативи EU4Business. Партнерами цієї програми є: АТ «Кредобанк» та ФБ «Укргазбанк»
3	Кредитна лінія ЄБРР – EU4Business	Кредитна лінія ЄБРР-EU4Business – це спільна ініціатива ЄС та ЄБРР для надання українським МСП допомоги з метою фінансування їх інвестицій, що дозволить їм скористатися можливостями, доступними в межах DCFTA (Глибока і всеосяжна зона вільної торгівлі). Дана програма має типи кредитів: стандартний, спрощений та комплексний підходи. Застосування даних підходів передбачає повернення частини вартості від 10 до 15 % так званого кешбеку. Партнерами даної програми є: ТОВ «ОТП Лізинг» та АТ «Укресімбанк»
4	Програма соціального інвестування WNISEF	Програма Соціального інвестування WNISEF направлена на забезпечення підтримки приватних підприємств та фізичних осіб-підприємців з метою досягнення соціального та екологічного впливу в Україні через створення механізму доступного кредитування спільно з банківськими установами, надання тренінгових та консультаційних послуг, коучингу і наставництва. Розмір кредиту знаходиться в межах від 10 000 до 100 000 доларів США в гривневому еквіваленті, з відсотковою ставкою у розмірі 5-10 % терміном на 36 місяців.

Джерело: згруповано автором з використанням [20; 26; 32].

У таблиці 3 представлено програми підтримки суб'єктів малого бізнесу, більш детальну інформації про наявні програми можна дізнатися на порталі для підприємців, а також банках-партнерів.

Висновки та пропозиції. У процесі проведеного дослідження було представлено порядок та критерії визначення суб'єктів господарювання за кількісними параметрами та масштабами діяльності, відповідно до законодавства України. Проаналізована діяльність малих підприємств в Україні за 2010-2020 рр. з урахуванням отриманого їхнього фінансового результату. Приведені аргументи щодо необхідності державної підтримки малого підприємництва, а також розкрито сутність програм державної підтримки таких суб'єктів, що діють на сьогодні в нашій країні. Подальше наукове дослідження вбачаємо в пошуку конкретних напрямів реалізації державної підтримки вітчизняних суб'єктів малого підприємництва.

Список використаних джерел

1. Безус А. М. Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні / А. М. Безус, К. В. Шафранова // Вісник КНУТД. – 2016. – № 3(99). – С. 7-17.
2. Бізнес у фокусі Європейського Союзу та Фонду розвитку підприємництва: що вдалося зробити? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/projects/msp/2021/08/16/676867/>.
3. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. – 4-те вид., стер. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2008. – 302 с.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

4. Варналій З. С. *Мале підприємництво: основи теорії і практики* / З. С. Варналій. – К. : Знання, 2001. – 277 с.
5. Варналій З. С. *Основи підприємництва : навч. посіб.* / З. С. Варналій. – К. : Знання-Прес, 2002. – 239 с.
6. Васильєва Л. М. *Розвиток малого підприємництва в зарубіжних країнах* / Л. М. Васильєва // *Держава та регіони.* – 2010. – № 2. – С. 55–58.
7. Васильєва Л. М. *Сутність суб'єктів малого підприємництва* [Електронний ресурс] / Л. М. Васильєва. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NII_2010/Economics/72037.doc.htm.
8. Гевлич Л. Л. *Державна підтримка вітчизняного малого бізнесу: стан та перспективи* / Л. Л. Гевлич, І. Г. Гевлич // *Економіка і суспільство.* – 2017. – № 11. – С. 66-71.
9. Гобир І.Б. *Державна підтримка розвитку малого підприємництва в Україні в кризових умовах* / І. Б. Гобир, М. І. Мельник // *Агросвіт.* – 2015. – № 10. – С. 65–69.
10. *Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
11. Гришук А. М. *Пріоритети змін в системі розвитку малого та середнього підприємництва в Україні* / А. М. Гришук // *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва.* – 2016. – № 4(1). – С. 13- 25.
12. *Державна служба статистики* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm.
13. *Заклекта-Берестовенко О. С. Поняття малого підприємництва, його функції та загальні риси оподаткування* / О. С. Заклекта-Берестовенко, Я. В. Довга // *Економіка та митно-правові відносини.* – 2019. – Вип. 13-14. – С. 21-29.
14. *Збарський В. К. Мале підприємництво – ефективна форма господарювання* / В. К. Збарський, А. Д. Остапчук // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка.* – 2017. – Вип. 1(2). – С. 203-209.
15. *Малий бізнес: стійкість та компенсаторні можливості : монографія* / Г. В. Козаченко, А. Е. Воронкова, В. Ю. Медяник, В. В. Назарова. – К. : Лібра, 2003. – 328 с.
16. *Панухник О. Погляд на категорію «малий бізнес» у призмі сучасного бачення та європейських підходів* / О. Панухник, Н. Голич // *Галицький економічний вісник.* – 2019. – Т. 58, № 3. – С. 90-97.
17. *Підтримка малого і середнього бізнесу в Україні* [Електронний ресурс] // *Урядовий портал Кабінету Міністрів України.* – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva>.
18. *Попело О. В. Мале підприємництво як джерело економічного розвитку у високорозвинених країнах* / О. В. Попело // *Вісник Чернігівського державного технологічного університету.* – 2014. – № 3(75). – С. 122-134.
19. *Поповенко Н. С. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні* / Н. С. Поповенко, О. В. Ганенко // *Економіка: реалії часу.* – 2012. – № 1(2). – С. 126-132.
20. *Портал для підприємців. Банківські продукти* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sme.gov.ua/program_type/kredytni-programy-za-pidtrymky-mizhnarodnyh-finansovyh-organizatsiij/.
21. *Про бухгалтерський облік та фінансову звітність* [Електронний ресурс] : Закон України від 05 жовтня 2017 року (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
22. *Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні* [Електронний ресурс] : Закон України від 22 березня 2012 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
23. *Програма «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bdf.gov.ua/uk/programma-dostupnyi-finansovyi-lizyng-5-7-9>.
24. *Програма «Доступні кредити 5-7-9%»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bdf.gov.ua/dostupni-krediti-5-7-9_approved_04.05.2020.pdf.

25. Програма мікрокредитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bdf.gov.ua/uk/programa-mikrokredituvannya>.
26. Програми підтримки підприємців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=5dee0c19-31f9-4a56-9f86-c05dc322cbb4&tag=ProgramiPidtrimkiPidprintsiv>.
27. Словарь по экономической теории / под ред. В. П. Теплова. – Новосибирск : РГТЭУ, Новосибирский филиал, 2007. – 136 с.
28. Стешенко О. О. Державне регулювання розвитку малого бізнесу в сучасних умовах / О. О. Стешенко // Приазовський економічний вісник: Класичний приватний університет. – 2018. – Вип. 3(08). – С. 82–88.
29. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-p#n8>.
30. Турецков Т. Є. Державне регулювання малого та середнього підприємництва в умовах європейської інтеграції: регіональний аспект : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Донецький держ. ун-т упр. – К., 2020. 299 с.
31. Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies. 2020 International Bank for Reconstruction and Development [Electronic resource] / The World Bank 1818 H Street NW, Washington, DC 20433. – Access mode: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf>.
32. Western NIS Enterprise Fund [Electronic resource]. – Access mode: <https://wnisef.org/uk/impact-investing>.

References

1. Bezus, A.M., & Shafranova, K.V. (2016). Rozvytok pidprijemstv maloho biznesu v Ukraini [Development of small business enterprises in Ukraine]. *Visnyk KNUTD – Bulletin of KNUTD*, (3(99)), 7-17.
2. Biznes u fokusi Yevropeiskoho Soiuzu ta Fondu rozvytku pidprijemnytstva: shcho vdalosia zrobyty? [Business in the focus of the European Union and the Fund for Entrepreneurship Development: what has been done?]. (n.d.). <https://www.epravda.com.ua/projects/msp/2021/08/16/676867/>.
3. Varnalii, Z.S. (2008). *Male pidprijemnytstvo: osnovy teorii i praktyky [Small business: basics of theory and practice]*. (4rd ed.). T-vo «Znannia», KOO.
4. Varnalii, Z.S. (2001). *Male pidprijemnytstvo: osnovy teorii i praktyky [Small business: basics of theory and practice]*. Znannia.
5. Varnalii, Z.S. (2002). *Osnovy pidprijemnytstva [Fundamentals of entrepreneurship]*. Znannia-Pres.
6. Vasylieva, L.M. (2010). Rozvytok maloho pidprijemnytstva v zarubizhnykh krainakh [Development of small business in foreign countries]. *Derzhava ta rehiony – State and Regions*, (2), 55–58.
7. Vasylieva, L.M. (2010). *Sutnist subiektiv maloho pidprijemnytstva [Essence of the subjects of small business]*. http://www.rusnauka.com/27_NII_2010/Economics/72037.doc.htm.
8. Hevlych, L.L., & Hevlych, I.H. (2017). Derzhavna pidtrymka vitchyznianoho maloho biznesu: stan ta perspektyvy [State support of domestic small business: status and prospects]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and Society*, (11), 66-71.
9. Hoby, I.B., & Melnyk, M.I. (2015). Derzhavna pidtrymka rozvytku maloho pidprijemnytstva v Ukraini v kryzovykh umovakh [State support for the development of small business in Ukraine in crisis conditions]. *Ahrosvit – Agrosvit*, (10), 65–69.
10. Hospodarskyi Kodeks Ukrainy [The Commercial Code of Ukraine] № 436-IV (16.01.2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
11. Hryshchuk, A.M. (2016). Priorytety zmin v systemi rozvytku maloho ta serednoho pidprijemnytstva v Ukraini [Priorities of changes in the system of small and medium business development in Ukraine]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidprijemnytstva – Problems and prospects of business development*, (4(1)), 13-25.
12. Derzhavna sluzhba statystyky [State Statistics Service]. (n.d.). http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

13. Zaklekta-Berestovenko, O.S., & Dovha, Ya.V. (2019). Poniattia maloho pidpriemnytstva, yoho funktsii ta zahalni rysy opodatkovannia [The concept of small business, its functions and general features of taxation]. *Ekonomika ta mytno-pravovi vidnosyny – Economics and customs relations*, 13-14, 21-29.

14. Zbarskyi, V.K., & Ostapchuk, A.D. (2017). Male pidpriemnytstvo – efektyvna forma hospodariuvannia [Small business - an effective form of management]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Ekonomika – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series: Economics*, 1(2), 203-209.

15. Kozachenko, H.V., Voronkova, A.E., Medianyuk, V.Yu., & Nazarova, V.V. (2003). *Malyyi biznes: stiikist ta kompensatorni mozhlyvosti [Small business: sustainability and compensatory opportunities]*. Libra.

16. Panukhnyk, O., & Holych, N. (2019). Pohliad na katehoriuu «malyyi biznes» u pryzhmi suchasnoho bachennia ta yevropeyskykh pidkhodiv [A look at the category of "small business" in the light of modern vision and European approaches]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Bulletin*, 58(3), 90-97.

17. Pidtrymka maloho i serednoho biznesu v Ukraini [Support of small and medium business in Ukraine]. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriemnytstva>.

18. Popelo, O.V. (2014). Male pidpriemnytstvo yak dzherelo ekonomichnoho rozvytku u vysokorozvynenykh krainakh [Small business as a source of economic development in highly developed countries]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu – Bulletin of the Chernihiv State Technological University*, (3(75)), 122-134.

19. Popovenko, N.S., & Hanenko, O.V. (2012). Derzhavna pidtrymka rozvytku maloho biznesu v Ukraini [State support for small business development in Ukraine]. *Ekonomika: realii chasu – Economy: the realities of time*, (1(2)), 126-132.

20. Portal dlia pidpriemtsiv. Bankivski produkty [Portal for entrepreneurs. Banking products]. https://sme.gov.ua/program_type/kredytyni-programy-za-pidtrymky-mizhnarodnyh-finansovyh-organizatsiij/.

21. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist [On Accounting and Financial Reporting], Law of Ukraine (on October 5, 2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

22. Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini [On the development and state support of small and medium enterprises in Ukraine], Law of Ukraine (on March 22, 2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.

23. Prohrama «Dostupnyi finansovy lizynh 5-7-9%» [Program "Affordable financial leasing 5-7-9%"]. <https://bdf.gov.ua/uk/programa-dostupnyi-finansovy-lizyng-5-7-9>.

24. Prohrama «Dostupni kredyty 5-7-9%» [Program "Available loans 5-7-9%"]. https://bdf.gov.ua/dostupni-kredyty-5-7-9_approved_04.05.2020.pdf.

25. Prohrama mikrokredytuvannia [Microcredit program]. <https://bdf.gov.ua/uk/programa-mikrokredytuvannia>.

26. Prohramy pidtrymky pidpriemtsiv [Entrepreneurship Support Programs]. <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=5dee0c19-31f9-4a56-9f86-c05dc322cbb4&tag=ProgramiPidtrimkiPidpriemtsiv>.

27. Teplova, V. P. (Ed.) (2007). *Slovar po ekonomicheskoi teorii [Dictionary of economic theory]*. RHTOU, Novosybyrskiy fylal.

28. Steshenko, O.O. (2018). Derzhavne rehuliuвання rozvytku maloho biznesu v suchasnykh umovakh [State regulation of small business development in modern conditions]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk: Klasychnyi pryvatnyi universytet – Azov Economic Bulletin: Classical Private University*, 3(08), 82–88.

29. *Stratehiia rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini na period do 2020 roku [Strategy for the development of small and medium enterprises in Ukraine for the period up to 2020]*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-r#n8>.

30. Turetskov, T.Ye. (2020). *Derzhavne rehuliuвання maloho ta serednoho pidpriemnytstva v umovakh yevropeiskoi intehtatsii: rehionalnyi aspekt [State regulation of small and medium enterprises in the context of European integration: regional aspect]* [Donetskyi derzhavnyi universytet upravlinnia].

31. The World Bank 1818 H Street NW, Washington, DC 20433. (2020). *Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies. 2020 International Bank for Reconstruction and Development*. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf>.

32. Western NIS Enterprise Fund. <https://wnisef.org/uk/impact-investing>.

Отримано 16.08.2021

UDC 334.722:351.82(477)

Dmytro Pilevych

PhD in Economics

University of the State Fiscal Service of Ukraine (Irpın, Ukraine)

E-mail: dmutrostan@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-9442-0262>

STATE SUPPORT FOR SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UKRAINE

Within the article, a thorough analysis of the nature and criteria for determining business entities in accordance with the laws of Ukraine is provided. The interpretation of the concept of "small entrepreneurship" and "small business" by different scientists is given.

A thorough analysis of changes in the dynamics of the number of existing small businesses, including micro entrepreneurship for 2010-2020, is submitted. The main trend is that in 2020 in Ukraine there was a significant reduction in the number of such entities by 206,88 thousand units, or by 10 % compared with 2010.

The essence of state support for small business is revealed, the basic principles on which such support is based are defined, namely: principle of efficiency, accessibility, provision, openness, transparency, etc., as well, the arguments about its necessity within economic and social stimulus are provided. The author highlighted the main areas of state support for small business in Ukraine, among which the main ones are as follows: simplified accounting and taxation procedure; involvement of small businesses in the implementation of scientific, technical and socio-economic programs; creation of an extensive infrastructure to support the development of small business; simplification of the procedure for obtaining the necessary documents for the operation of small businesses, etc.

The terms and conditions of some programs offered by the Fund of Entrepreneurship Support in Ukraine to support the development of small business in Ukraine today are also revealed, namely: the State program "Affordable Loans 5-7-9 %", the Microcredit program, "Affordable financial leasing": The program "DCFTA Initiative East Guarantees Window", the Program "The mechanism of the financing of small and medium sized business – Stage 2" The EBRD Credit Line – EU4Business and the WNISEF Social Investment Program.

Taking into account the studied, we see the direction of further research in the search of specific areas of state support for domestic small business.

Keywords: small entrepreneurship; subject of small entrepreneurship; state support; small business; economic and social stimulus of state support.

Fig.: 3. Table: 3. References: 32.